

A Nemzeti Pedagógus Kar Nat-tervezetről szóló állásfoglalásának bővebb kifejtése

Két évvel ezelőtt a Nemzeti Pedagógus Kar Országos Küldöttgyűlése a következő állásfoglalást tette közzé:

„A Nemzeti Pedagógus Kar véleménye szerint a magyar köznevelés eredményessége szempontjából az egymástól függetlenül felmerülő ötletek nem jelentenek hatékony megoldást, sokkal inkább a köznevelést jelenleg jellemző feszült hangulatot fokozzák. A hosszú távú és valóban pozitív hatású változás érdekében elengedhetetlennek tartjuk a köznevelés egyértelmű céljainak kitűzését, az ehhez vezető lépések kidolgozását és az egyes lépések következetes, szakmailag, politikailag és gazdaságilag is megalapozott megvalósítását. Meggyőződésünk, hogy enélkül a kétség kívül szükséges alapvető paradigmaváltás megvalósíthatatlan, illetve minden változás egyszerű ötleteléssé silányul.

Az NPK elkötelezett egy egyértelmű célokra alapuló, kidolgozott megvalósítási úttal rendelkező és biztosított megvalósíthatósági háttérrel rendelkező szakmai, tartalmi, módszertani paradigmaváltás mellett.”

Vajon milyen mértékben váltja ezt valóra a Nat most közzétett tervezete?

A tervezet olyan alaptantervet vázol fel, amely nem dobja sutba a magyar köznevelés múltjának és jelenének értékeit, sokkal inkább az ezekben rejlő fejlődési, fejlesztési potenciálra igyekszik építeni. Alaptanterv lévén kellőképpen nyitott, alkalmas arra, hogy többféle pedagógiai hozzáállás, elvrendszer mentén szerveződő nevelő-oktató tevékenységnek is alapját képezze. **Így mint vezérelv, mint mag arra is alkalmas, hogy a különböző indíttatással, különböző szemlélettel felmerülő ötleteket egy csomópont köré integrálja, és azok között szerves kapcsolatot teremtsen.** Amennyiben ez így történik, az itt-ott felmerülő

elképzelések, ötletek már nem lesznek egymástól függetlenek, egymáshoz kölcsönösen alkalmazkodva vihetik a kívánt célok felé a köznevelés ügyét.

Célok

A tervezet sok célt megfogalmaz, ezek mindegyike olyan elveket hordoz, amelyeknek fontosságát és létjogosultságát nehéz lenne vitatni, de fölösleges is. A tanulási és nevelési célok egy komplex személyiséget vetítenek elénk, aki testben-lélekben egészséges, tisztában van szűkebb és tágabb közössége értékeivel, tiszteli és ápolja ezeket, mégis autonóm személyiség, aki tisztában van önmagával és az őt körülvevő világgal, továbbá felelős a jövőért. **A Nat tervezet emberképe ennek alapján ideális.**

Ugyanakkor mivel a számos egymást követő értéklistán szinte minden "kiemelten fontos, "elengedhetetlen", "hangsúlyos", néha úgy érződik, hogy túl sokat akarunk markolni. Attól félünk, hogy ezen dokumentum alapján a legtöbb iskolában és a legtöbb pedagógus számára nem látszódik egy kicsit konkrétabb cél.

Van egy jó körülírt emberképünk, de még mindig nem derül ki, hogy konkrétan mik azok a kimeneti mutatók, amelyeket a magyar köznevelésnek a jövőben el kell érnie általános iskola, érettségi, de különösképp szakképzés és művészetoktatás tekintetében. Miben, mivel mérhető a köznevelés kitűzött célokhoz képest elért eredményessége, sikeressége?

Célhoz vezető lépések

Konkrét, lépésenként megvalósítható célok meghatározása nélkül maguk a lépések is meghatározhatatlanok. Az NPK által is sokszor elmondott változtatási szükségleteket leginkább az aktív tanulásról szóló rész fogalmazza meg (1.3.1.). Ebben a fejezetben csupa olyan nagyszerű és kívánatos dolog került kifejtésre, ami egy igazán élményekben gazdag pedagógiai folyamatot jelent nagyszerű tanulási környezetben, és amelyben a készségek, képességek fejlesztése kerül előtérbe. Félő azonban, hogy a kimeneti célok és követelmények e célokhoz igazítása nélkül ez a kétség kívül előre mutató és kívánatos szemlélet csak ellentmondásokat okozó párhuzamosságot eredményez. A tanulói terhek csökkentése, a jelenség alapú oktatás és hasonló értékek képviselése ideális világot tár elénk. Ugyanakkor száraz realitásként szembesülünk azzal, hogy a sikeres középiskolai felvételi, a nyelvvizsga, a jó érettségi, a felsőoktatásba való bekerülés követelményei - a jelenlegi kerettantervi szabályozás és a kimeneti mérések újszerű törekvéseinek ellentmondásai miatt - még mindig csak többletterheléssel, különórákkal teljesíthetőek. Mindenképp szükséges, hogy a kimeneti „mérések” (például a középiskolai felvételi, az érettségi vagy a felsőoktatás bemeneti elvárásai) követelményeit hozzá kell igazítani az új elvekhez.

A képzési formák nagyjából megegyeznek a mostanival. **Többletként jelenik meg az óvoda- iskola átmenetnél az felkészítő évfolyam önkéntes választásának a lehetősége, ami támogatható.** A tervezetben megfogalmazott felkészítő évfolyam bevezetése akkor lesz eredményes, ha az óvodai rendszert változatlanul hagyja, megtartja a rugalmas iskolakezdés lehetőségét, nem kényszeríti a gyermeket minden áron az iskolába.

Nagyon jó, hogy a NAT azt sugallja, hogy játékos foglalkozásokkal, óvodában alkalmazott módszerekkel kezdődjön az iskolai élet, valamint, hogy a fejlesztő értékelést tartja elsődlegesnek az első két évfolyamon, illetve az iskolára bízta a további hosszabbítást. A készségtárgyakat valóban jobb, ha nem osztályozzák a pedagógusok.

Nem esik szó a nyelvi előkészítőről, és az Arany János Programnak is csak a tehetséggondozó részéről tesz említést a dokumentum. Kimaradtak az emelt szintű képzések, sőt a szabadon tervezhető óraszámok alacsony száma az emelt szintű képzések lehetőségét is korlátozza.

Fontos, hogy a különleges bánásmódot igénylő gyermekek esetében az új NAT kihangsúlyozza, hogy a felelősség nem kizárólag a gyermeket nevelő pedagógusé. A megfelelő fejlődéshez azonban elegendő személyi feltételre is szükség van!

A Nat-tervezet csökkenti az óraszámokat és ezzel talán a tanulói terheket is. A csökkenés ugyanakkor nem tűnik számottevőnek, nem éri el azt a mértéket, amelyet az iskolák többségében vártak.

A várakozással ellentétben szinte csak egy nagyon kevésbé érzékelhető változás van. Az 5. és 6. évfolyamon nem változott a maximális órakeret, a 4. és 10. évfolyamon kettővel, a többinél eggyel csökkent. Az összes csökkenés mértéke nagyjából 3,5 %, amiből 0,5 % a szabad órakeret terhére történt. Ha az utolsó két évet nem nézzük, akkor óraszám csökkenés szinte kizárólag a szabad órakeret terhére csökken (a csökkenés 70%-a). Ebből az is következik, hogy összességében nem növekedett a szabad órakeret, hanem csökkent. Ezzel együtt a 11. és 12. évfolyamon mégis csak érzékelhetően nőtt a szabad órakeret, köszönhetően annak, hogy a természettudományos tantárgyak 9-10. évfolyamra kerültek. Ez lehetővé teszi, hogy az utolsó két évben már a saját érdeklődésüknek és választásuknak megfelelő tárgyakban mélyülhessenek el a tanulók.

A szabad órakeret csökkenése miatt nem látszik pontosan, hogy hogyan valósulhat meg a tervezet szerinti emelt szintű képzési forma, hiszen ez 5-8. évfolyamon 2, míg 9-10. évfolyamon 3 óra, amely szűknek tűnik a feltételek teljesítéséhez.

A digitális kompetencia fejlesztése vitathatatlanul fontos. Ez ma már oly alaptétel, amely nélkül egy a jövőbe tekintő oktatásfejlesztési dokumentum nem létezhet, még akkor sem, ha túl keveset foglalkozunk a digitális eszközök mentálhigiénés hatásaival. Ennek megfelelően ennek a tervezetnek is hangsúlyos eleme a digitalizáció. Ugyanakkor beleesik a magyar köznevelés egyik oly sokszor elkövetett hibájába. Ha találkozunk egy megoldandó társadalmi problémával vagy feladattal, egy fejlesztendő területtel, akkor új tantárgyat, új órát vezetünk be rá. Ilyen a 3-4. évfolyamon tervezett Digitális technológia, amelyet ráadásul éppen a digitális világban való eligazodáshoz oly szükséges, és nem kis mértékben a digitális világ által rombolt képességek, a szövegértés, szövegalkotás rovására vezetne be. Sokkal célravezetőbb lenne új tantárgy, új óra helyett a digitális eszközök használatát, a bennük rejlő módszertani és fejlesztési lehetőségeket az összes tantárgyban megjeleníteni, és ezt a Nat vagy az ebből készülő kerettanterv részévé tenni.

A konkrét tantárgyi tartalmakhoz nem teszünk ebben az összefoglalóban konkrét megjegyzéseket. Természetesnek tarjuk, hogy a pedagógusok többsége számára a kerettantervek jelentik majd a munkavégzésükhöz szükséges pontosabb tartalmak megfogalmazását. Így azt is, hogy milyen időkeretben lesz feldolgozható az előírt minimális követelmény. Lesz-e idő valóban azokra a felfogásbeli változásokra minden intézményben, amelyek szükségszerűek a bevezetőben említett célok eléréséhez, és amely lehetővé teszi a helyi sajátosságok figyelembevételét?

Megalapozott megvalósítás

Értelemszerűen ennek felvázolása már nem a Nat feladata. Ugyanakkor némely eleme kapcsolódik a tervezet megjelenéséhez, illetve a bevezetésével kapcsolatos elképzelésekhez.

A háromszintű szabályozás elve szerint a Nat. kormányrendeletként való megjelenése után miniszteri rendeletként a tantárgyi részleteket kibontó kerettanterveknek kell megszületnie, majd ezeket adaptálva kell az iskoláknak saját pedagógiai programjukat és ennek részeként helyi tantervüket elkészíteniük. Még ha lehetséges is mindez 2019 szeptemberéig, akkor is elképzelhetetlen, hogy az így készülő helyi tanterveket a nevelőtestületek valóban átgondoltan és szakmailag megalapozottan készítsék el, és még inkább kizárt, hogy ennyi idő alatt az új célokkal azonosuljanak, és az azok eléréséhez szükséges elveket a konkrét végrehajtás dokumentumaiban is megjelenítsék, továbbá ezekre felkészüljenek és ezeket végrehajtsák. Ez pedig nem elsősorban a pedagógusok munkája szempontjából, hanem a Nat-tervezetben megjelenő vitathatatlanul nagyon értékes szemlélet szempontjából aggasztó. A valódi megvalósításhoz szükséges kellő idő biztosítása nélkül az új Nat minden értéke csupán írott szó marad.

Előre látható volt az is, hogy az új Nat megfogalmaz olyan elvárásokat, amelyek sok feladatot adnak a pedagógusoknak is a tanítás mellett. Szinte mindenütt megjelenik az együttműködés a családokkal, ami nagyon helyes, de a számon kérhetősége, illetve annak mértéke nem lesz könnyű. De ott vannak a programok, projektnapok, témahetek, gyűjtések, táborozások, tanulmányi kirándulások egyebek szervezései, vagy például a diagnosztikus mérésen alapuló differenciálás. Mindezek szükségességével egyetértünk, de – különösen ilyen gyors ütemű bevezetés mellett – kétséges a kivitelezés lehetőségessége. Természetesen tudjuk, hogy nem a Natra tartozik ezen feladatok munkaként való elismerése, de ha

elfogadják a döntéshozók a Natot, foglalkozni kell ezzel is, valamint, akkor rendelkezésre kell állnia a szükséges erőforrásoknak.

Sokkal több időre, és sokkal több erőforrásra, sőt a pedagógus-szerepek hosszú távú, stratégiai újragondolására van szükség ahhoz, hogy az új Nat valóban előrelépést jelentsen.

Paradigmaváltás

Jól látszik, hogy bár az új Nat nem hoz paradigmaváltást a magyar köznevelésben, megteszi annak irányába az első nagyon fontos lépéseket, miáltal lehetőségessé válik, hogy 2030-ra valóban elérjük a célt. **A paradigmaváltás szándéka látszik és üdvözlendő.** Félő azonban, hogy a konkrét és egyértelmű célok, a pontosan kijelölt elérési utak és az elérés feltételeit következetesen biztosító megvalósítás nélkül ez a rendkívül értékes munka hiábavalóvá válik. Jó az irány, de aggódunk, hogy a részletek nélkül és ilyen erőltetetten gyors bevezetéssel ez az irány csak irány marad nem lesz út és nem lesz eredmény, csupán írott szöveg. Márpedig ez a tervezet többre hivatott ennél. El kell helyezni az egyértelmű célokhoz vezető útvonalak rendszerében, máskülönben könnyen az eddigi ötletelések sorsára juthat.

A Nat-tervezet készítői követ dobtak a magyar köznevelés állóvizébe. A fentiekben vázolt további lépéseken múlik, hogy ennek hullámai csendesen elülnek-e, vagy újra mozgásba hozzák, mozgásban tartják, és ezzel új életre keltik köznevelésünket.